

וארא: האם מותר למחוק שם השם שנכתב במחשב

פתיחה

בפסוקים הראשונים של פרשת השבוע (ו, ב - ג) אומר הקב"ה למשה, שבנוסף לכך שהוא נקרא אלוקים, הוא גם נקרא הויה. עוד מוסיף הקב"ה ואומר, שלאבות הוא לא התגלה בשם הויה, אלא רק בא-ל ש-די. נחלקו מפרשי המקרא בביאור הפסוקים:

א. **רש"י** (שם) ביאר, ששם הויה מסמל את קיום ההבטחות, וכוונת הקב"ה הייתה לנזוף במשה על כך שהתלונן שמאז שבא אל פרעה הורע לבני ישראל. כלומר, אל האבות הקב"ה התגלה בא-ל ש-די ולא בשם הויה, דהיינו, הם לא ראו את ההבטחות באות לידי ביטוי, ולמרות זאת לא התלוננו, ואתה (משה) שההבטחות על הגאולה עתידות להתקיים בימך כן מתלונן.

ב. **הרמב"ן** (שם), בעקבות קושיה על רש"י מפשט הפסוקים ביאר אחרת. הוא כתב, שהיה חילוק בדרך בה התגלה הקב"ה למשה לעומת הדרך בה התגלה לאבות. אל האבות התגלה הקב"ה בא-ל ש-די, שזאת התגלות ברמה נמוכה מבחינת הקרבה והבהירות מההתגלות של שם הויה בה התגלה למשה, ולכן כתב הפסוק ששמי הויה לא נודעת להם (אל האבות), ואילו למשה כן, ובלשונו:

"ועל דרך האמת (= הקבלה) בא הכתוב לומר, אני ה' נראיתי להם באספקלריא של א-ל ש-די, ואותי אני ה' לא נודעתי להם, שלא נסתכלו באספקלריא המאירה שידעו אותי. והנה העניין, שהאבות היה גלוי השכינה להם והדבור עמהם במדת הדין רפה ונהג עמהם בה, ועם משה יתנהג וידע במדת הרחמים שהוא בשמו הגדול, כי התורה בשמו הגדול ניתנה."

בעקבות העיסוק בשמות ה', נעסוק השבוע בסוגיה זו. **הרמב"ם** בספר המצוות (לא תעשה סה) פסק, שיש איסור למחוק את שמות ה'. נראה את מחלוקת הפוסקים בשאלה אלו שמות כלולים באיסור, מה דינו של שם השם שנכתב ללא כוונה, האם מותר לכתוב שלום, או רק שלו, ומה דינו של עיתון שיש בו דברי תורה.

איזה שמות אסורים

בפרשת ראה (יב, ג) כותבת התורה, שיש לנתץ את מזבחות העובדי כוכבים, ולאבד את שמם מן העולם. פסוק לאחר מכן כותבת התורה, שאת אותם הדברים אסור לעשות לה' ולשמו, ומכאן למדו במדרש תנאים (שם) שיש איסור למשל לנתץ אבן מהמזבח, לשרוף עצי הקדש וכדומה, וכן למחוק את שם השם.

אמנם, לא כל כינוי של הקב"ה נחשב שם ה'. הגמרא במסכת שבועות (לה ע"א) כותבת, שרחום, חנון, אדיר, חזק וכדומה מותר למחוק, כי על אף שהם תיאורים לקב"ה, מכל מקום הם לא נחשבים שמות השם. לעומת זאת שבע שמות השם (א-ל, א-להיך, א-להים, א-להיכם, א-היה אשר א-היה, אלף דלת, הויה, ש-די, צ-באות) יש איסור דאורייתא למחוקם, וכך פסק **הרמב"ם** (יסודי התורה ו, א).

מה דינם של בס"ד, בע"ה וכדומה? **הרמ"א** (רעו, י) פסק בעקבות **תרומת הדשן**, שאם אדם כתב י', כיוון שמטרתו לרמוז לשם ה' - יש להיזהר ולמחוק שם זה ולא למחוק שלא לצורך. ולמרות שלא מדובר בשם ה' ממש - כיוון שהוא רומז לשם הויה יש לחשוש. **הרדב"ז** (א, ה) החמיר מעט יותר, וכתב שאפילו אם אדם כתב א' ומתכוון לאלוקים, יש בשם קדושה ואסור למחוק.

מכל מקום, ברור שלכל השיטות בס"ד, בע"ה וכדומה מותר למחוק ללא חשש. האות ד' בבס"ד, רומזת ל'דשמיא', שם שאין בו קדושה. הוא הדין בבע"ה, האות ה' מסמלת את המילה 'השם', מילה שאין בה קדושה (וכן כתב **הרב יעקב אריאל** אהלה של תורה א, מ).

שם שנכתב שלא בקדושה

כמובן שאם אדם כותב את שם השם, אך מתכוון למשמעות שונה - אין בשם קדושה. למשל, משה הלך 'אל' ביתו, שאין קדושה ב'אל', כיוון שאין כוונה כלל לשם ה'. נחלקו הפוסקים, מה הדין כאשר התכוונו לשם ה', אך לא התכוונו שתחול עליו קדושה:

א. הגמרא בגיטין (כ ע"א) כותבת, שאם אדם התכוון לכתוב יהודה והשמיט בטעות את הד' ונוצר שם הויה, אין באותו השם קדושה ומותר למחוק, כיוון שלא התכוונו לכתוב את שם השם. הפוסקים הבינו בעקבות כך, שאפילו אם מתכוונים לכתוב את שם ה', אך לא מתכוונים לקדש אותו, מותר למחוק, כך פסק **השולחן ערוך**, וכן הביא **ההגהות מיימוניות** (רמב"ם, שם) בשם **היראים**:

"כתב הרא"ם ואם כתב אותיות של שם ולא נתכוון לקדש בכתבתו, אין בהן קדושה, כדתיא בגיטין, הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת, מעביר עליו קולמוס ומקדשו (חוזר על הכתוב, ובכך מקדש את השם), דברי רבי יהודה, וחכמים אומרים: אין השם מן המובחר (ולא תועיל העברת קולמוס). אלמא דבעינן (הרי שצריכים) כוונה."

ב. **הש"ך** (יו"ד רמו, יב) הסכים שאם כתבו יהודה ובטעות יצא שם הויה, מותר למחוק, אך חלק וטען שאם כתבו שם ה' שלא על מנת לקדשו, אסור למחוק בחינם, ורק מחיקה לצורך תיקון מותרת. נראה שהסברא לאיסור היא, שגם אם אין בשם קדושה, אחרי הכל כתוב הכותב התכוון לכתוב שם השם, והמחוק נראה כמחוק את השם.

מחיקת 'שלום'

מחלוקת נוספת שדנו בה הפוסקים ביחס לקדושת השמות, היא המחלוקת בדינה של המילה 'שלום'. הגמרא במסכת שבת (י ע"א) כותבת, שאסור לומר 'שלום' בבית המרחץ, כיוון שיש בכך ביזיון לקב"ה ששמו נקרא שלום.

א. **התוספות** (סוטה י ע"א ד"ה אלא) התקשו, מדוע אם כך לא כתבו בגמרא במסכת שבועות, את השם שלום ביחד עם שבעת השמות שראינו לעיל שאסור למחוקם? ועל אף שרחום וחנון מותר למחוק, דינו של השם שלום חמור יותר, והראיה שאסור לאומרו במרחץ! הם תירצו, שאכן גם השם שלום צריך להיכלל בשמות הקדושים שאינם נמחקים, אלא שהתנא לא מנה את כל השמות.

ב. **הרשב"א** בתשובה (ז, תיח) חלק על התוספות וכתב, שאמנם אסור לאומרו בבית המרחץ שלא יתבזה, וכן צריך להיזהר לא לכתוב שלום במכתבים וכדומה, כיוון שהרבה פעמים הם מתגלגלים על הרצפה ומתבזים, אך אין דינו כשבעת השמות הקדושים, וכן כתב **הרמ"א** (רעו, יג) שיש נזהרים, ובלשון **הר"ן** (שבת י ע"ב ד"ה אסור):

"אסור לאדם שייתן שלום לחברו בבית המרחץ. וכתב רבינו יחיאל ז"ל דמהכא (= שמכאן) שמעינן דאסור לכתוב באגרת שלומים שלום, דשם קודש הוא, ומצוי אדם לזרקן באשפות ובמקומות המטונפים, וכן אנו נוהגים שלא לכתוב שלום."

גם באחרונים יש מספר פוסקים חששו לכך, ובניהם **הרב יצחק יעקב וייס** (מנחת יצחק ח, קטו) ו**הרב אלישיב** (בכל מכתב שכתב), ולכן בכל מכתב שכתבו מופיעה המילה שלו, ולא שלום. אמנם, ברור שגם לשיטתם אין צורך לכתוב במחשב שלו, מכיוון שכתובה מעין זו לרוב הפוסקים אינה נחשבת כתיבה ומותר למחוק שם ה' ממש, אז קל וחומר שלו, שמדובר בחומרא.

ג. הדעה המקילה ביותר היא דעת **הרא"ש** (ג, טו) שכתב, שאין איסור לכתוב על אגרות 'שלום': "ובכל האגרות כותבים שלום וזורקים אותם ונמחקים", וכך כתב **הפתחי תשובה** (שם, כח) בשם הברכי יוסף, שרבים אין נוהגים להיזהר. כמו כן יש להוסיף את דברי **הרדב"ז** (שם) שכתב, שכאשר אין מתכוונים לשם ה' וודאי שאין בכך בעיה, וכן פסק להקל **הרב עובדיה** (יביע אומר או"ח ו, טו).

האם מותר לשרוף דולר

בדולר של ארצות הברית, מופיע האמירה 'in god we trust' - 'באל אנחנו בוטחים'. הסיבה שקבעו בחוק לשים אמירה זו על השטר הייתה בין השאר מרצון להדגיש את הניגוד למשטר הקומוניסטי שעודד אטאיזם. את השטר של ארצות הברית וודאי שאין בעיה לשרוף, כיוון שהם נוצרים, ואלוהיהם עבודה זרה, אך מה יהיה הדין בשמו של הקב"ה שנכתב בלועזית, האם מותר למחוק? הגמרא במסכת סנהדרין (קא ע"א) פוסקת שיש איסור ללחוש פסוק על מכה, כיוון שאסור להתרפא בדברי תורה. **רש"י** (ד"ה וברוקק) סייג את דברי הגמרא וכתב, שכאשר מזכירים את הפסוק בלעז - אין בכך איסור, וכן פסק **הרמ"א** (יו"ד קעט, ח).

הב"ח (שם, יא) תמה על דברי **רש"י** ופסק **הרמ"א**, הרי הגמרא במסכת שבת (מ ע"ב) פוסקת, שדברים של קודש, אסור לאומרם בבית המרחץ גם בלשון לעז, אם כן מדוע שיהיה מותר ללחוש פסוק בלשון לעז? משום כך פסק שאסור ללחוש על המכה פסוק גם בלשון לעז. כיצד יש ליישב את הקושיה על **הרמ"א**? **הש"ך** (שם, יא) כתב שיש לחלק בין הסוגיות:

דברי תורה יש בהם קדושה מצד התוכן שיש בהם, לכן גם בלועזית אסור לאומרם בבית המרחץ, כיוון שאחרי הכל נאמרים דברי תורה. לעומת זאת שם השם ופסוקים, הקדושה קיימת לא מצד זה שמבינים שנאמר שם השם, אלא בגלל הקדושה שיש בכתובת השם, והקדושה חלה רק כאשר השם נאמר בלשון הקודש - לכן אין איסור ללחוש על המכה בלשון לועזית. עוד הוסיף, שמשום כך אין בעיה למחוק שם השם שכתוב בלועזית, כי גם במקרה זה - אין בשם קדושה, ובלשונו:

"ותימה, איך עלה על דעתו לדחות דברי **רש"י** ורבו בדברים שאינם ענין לכאן כלל? דברים של קודש היינו ענין קדושה כגון הוראה או איזה דבר תורה, אסור לאמרו בלשון חול, אבל השם בלשון הקדש הוא שם, אבל בלשון חול אינו שם כלל, והגע עצמך דהא מותר למחות שם שנכתב בלשון חול כגון גאט בלשון אשכנז או בו"ג בלשון פולין ורוסי"א וכיוצא בזה."

כדבריו יוצא גם **מהמשנה ברורה** (פ, י) שפסק, שאסור לומר שם השם בלועזית בבית המרחץ למרות שמותר למחוק אותו, כיוון שיש בכך ביזיון לקב"ה. לכן יוצא למעשה, שאין איסור למחוק שם השם שנכתב בלועזית ומותר להניחו בפח, אך לא לעשות איתו פעולות מאוד מבזות, כי אחרי הכל זה מסמל את שם ה'.

דברי תורה

אם כן כפי שראינו, כאשר כתוב שם השם בעברית על דף וכדומה, לכולי עלמא חובה לגנוז אותו, ויש להיזהר ובכלל לא לכתוב אותו בעיתונים, עלונים וכדומה, כדי שלא יבואו לידי ביזיון (יו"ד רעו, יג). כמו כן, כאשר יש דף שכולו דברי תורה, כמו גמרות, ומשניות, פסק **הרמב"ם** (יסודי התורה ו, ח) בעקבות הגמרא במסכת שבת (קטז ע"א) שיש חובה לגנוזו, אך בניגוד לאדם שמשחית שמות השם שעובר על איסור דאורייתא, אדם המשחית דברי תורה עובר על איסור דרבנן, וכן פסקו להלכה **התשב"ץ** (א, ב) ועוד.

עיתונים

המקרה הנפוץ ביותר שעליו יש לדון, הוא עיתון או עלון, שיש בו מדור קודש, אך שאר התוכן הינו חול. לכאורה, במקרה מעין זה, אם לא הפרידו את החלק בו יש קדושה - צריך לגנוז את כל העיתון. בפועל לא נוהגים כך, ורבים זורקים את כל העיתון לפח, ודנו הפוסקים בטעם הדבר. כמו כן יש להוסיף, שאם יזרקו את העיתונים הללו לפח, יהיה עומס גדול בגניזה והנזק גדול מהתועלת.

א. **הרב פיינשטיין** (אגרות משה ד, לט) כתב לחדש, שכשאר כותבים ספר קודש על מנת שיקראו בו פעם - פעמיים, לאחר הקריאה אין בו כבר יותר קדושה ומותר למחזר אותו, מכיוון שיש מעין תנאי שהקדושה תחול רק בזמן הקריאה. אמנם, סברא זו לא כל כך מובנת (וכן הרב פיינשטיין הסתייג ממנה), מעבר לעובדה שבדרך כלל יש כוונה שיקראו בעיתון כמה שיותר פעמים.

ב. **הרב אשר וייס** (שו"ת בהלכות גניזה) כתב שיש להסתמך על דברי **השבות יעקב**, שמותר אפילו לשרוף (בצנעה) גמרות וכדומה, כיוון שאם ייגנוזו, הביזיון יהיה הרבה יותר גדול. אמנם למעשה לא סמכו על השבות יעקב, אבל בעיתונים שיש בהם מעט דברי תורה, גניזה רק תבזה אותם. ולא ממש שורפים אותם בידיים, אלא רק זורקים לפח - יש מקום להקל אם מכניסים אותם לשקית:

"ואף שקשה מאד להתיר שריפה ואיבוד בידיים מכל מקום נראה לענ"ד דאפשר דעדיף להכניס את מוספי העיתונים לשתי שקיות (עדיף שקית לא שקופה) ולהניח באשפה, כי יודע אני שקשה מאד לנהוג כבוד בהררי הגניזה המצטברים בתחנות האיסוף ומעשים בכל יום שתילי תילים אלו מתגוללים בדרך בזיון במקומות הריכוז והאיסוף וגם בבתי הקברות."

ג. אפשרות נוספת עליה יש שכתבו שניתן להסתמך, שבניגוד לעבר לא האדם מדפיס את דברי התורה, אלא המדפסת, דבר שגורם לפיחות בקדושת הדברים. אמנם סברא זו לא ברורה, שהרי כפי שראינו לעיל, אסור לומר דברי תורה באנגלית במרחץ, כיוון שהעיקר הוא התוכן (ובניגוד לכתובת שם ה' בו העיקר הוא הקדושה העצמית). לכן אין זה משנה שמכונה הדפיסה את דברי התורה, העיקר הוא התוכן.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שעוד אנשים יקראו...¹

¹ מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com